

naopak budú sa uskutočňovať aj pravidelné testovania v spolupráci s krajským Centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie ohľadom rozvoja osobností a tiež mäkkých zručností

študentov, ktorí prechádzajú metódou eduScrumu, aby aj rodičia a široká verejnosť videli ďalšie skryté efekty, ktoré táto metóda prináša.

Zdroje

1. Turek, I. 2010. Didaktika. 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010. ISBN 978-80-8078-322-8
2. Dubovská, R. – LAJČIN, D. n.d. Didaktika odborných predmetov. n.d. [online]. [cit. 12.10.2017]. Dostupné na <www.siov.sk/ext_dok-dop/16351>
3. Smerovanie vzdelávacej politiky v Európe. 2005. [online]. Bratislava: Štátna školská inšpekcia, 2005. [cit.13.10.2017]. Dostupné na <https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/Smerovanie_vzdelavacej_politiky_v_EU.pdf>
4. Čo je eduScrum? 2017. [online]. [cit.10.10.2017]. Dostupné na <http://skolskareforma.sk/?page_id=272>
5. Struhárik, F. 2015. Študenti majú viac voľnosti, učiteľ sa mení na kouča. Na východe robia revolúciu vo vzdelávaní. [online]. Publikované 10.12.2015. [cit.10.10.2017]. Dostupné na <https://dennikn.sk/311409/eduscrum/>
6. About eduScrum. 2012. [online]. In eduScrum.nl. [cit.09.10.2017]. Dostupné na <http://eduscrum.nl/en/about-eduscrum>
7. Majoroš, J. – GURBAL, P. 2013. „Pravidlá hry“ vyvinuté eduScrum tímom: eduScrum príručka. (A. Delhij, R. van Solingen, Trans.), december 2013. [cit.05.09.2017]. Dostupné na <http://agile.sk/wp-content/uploads/2014/12/The-eduScrum-Guide-SK-December-2013-version-1.1.pdf>
8. FAQs. 2012. [online]. In eduScrum.nl. [cit.09.10.2017]. Dostupné na <http://eduscrum.nl/en/faq>

Європейська освітня політика зосереджена на застосуванні сучасних методів і концепцій у навчальному процесі, що дає можливість зробити навчання більш привабливим, змінити відносини між викладачем та студентом під час навчального процесу, наблизити навчання до практики та суспільства, а також підвищити рівень конкурентоспроможності випускників шкіл у реальному житті. Наша стаття присвячена проблемі використання методу «Edu Scrum». Його унікальність, в порівнянні з іншими сучасними методами полягає в ефективній підготовці студентів до практичної роботи на підприємствах в Словаччині. Навіть короткостроковий процес цього методу в нашій школі (Коледж підприємництва м. Пряшев) та перше тестування студентів у обох групах показують позитивні аспекти його впровадження в курсі економіки та можливість використання в інших професійних дисциплінах. На основі нашого власного досвіду ми рекомендуємо використовувати метод «Edu Scrum» в майбутньому.

Ключові слова: навчальний процес, економіка, сучасна школа, студент, мовленнєві навички, студентський тренінг, тренінг для практики, європейська освітня політика.

Европейская образовательная политика сосредоточена на применении современных методов и концепций в учебном процессе, дает возможность сделать обучение более привлекательным, изменить отношения между преподавателем и студентом во время учебного процесса, приблизить обучение к практике и обществу, а также повысить уровень конкурентоспособности выпускников школ в реальной жизни. Наша статья посвящена проблеме использования метода «Edu Scrum». Его уникальность, по сравнению с другими современными методами, заключается в эффективной подготовке студентов к практической работе на предприятиях в Словакии. Даже краткосрочный процесс этого метода в нашей школе (Колледж предпринимательства г. Пряшев) и первое тестирование студентов в обеих группах показывают положительные аспекты его внедрения в курсе экономики и возможность использования в других профессиональных дисциплинах. На основе нашего собственного опыта мы рекомендуем использовать метод «Edu Scrum» в будущем.

Ключевые слова: учебный процесс, экономика, современная школа, студент, речевые навыки, студенческий тренинг, тренинг для практики, европейская образовательная политика.

УДК 37.041:374

Молнар Тетяна Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ФАХОВЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ШЛЯХОМ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті порушується проблема самоосвіти педагога. На основі аналізу наукової літератури визначено стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці; уточнено сутність та зміст поняття «самоосвіта»; розкрито вимоги до організації самоосвітньої діяльності вчителя початкової школи; охарактеризовано принципи самоосвітньої діяльності педагога; окреслено структуру процесу самоосвіти, що віддзеркалює основні етапи її організації; обґрунтовано роль самоосвітньої діяльності в удосконаленні професійної компетентності вчителя початкової школи.

Ключові слова: самоосвіта, самоосвітня діяльність, вчитель початкової школи, професійна компетентність.

Постановка проблеми. Кардинальні зміни в освіті, які відбуваються в результаті її реформування, ставлять високі вимоги до особистості вчителя. Суспільна потреба в ініціативних, авторитетних, всебічно освічених фахівцях, здатних до подальшого розвитку і самонавчання, професійного вдосконалення, актуалізує соціальне замовлення на підготовку педагогів нової генерації, здатних застосовувати найновіші досягнення педагогічної теорії та практики у процесі творчої самореалізації.

Концепція Нової української школи, Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти в Україні висвітлюють основні вимоги до педагогічних кадрів та рівня їхньої підготовки. Необхідність самоосвіти диктується, з одного боку, самою специфікою вчительської діяльності, її соціальною роллю, з іншого боку, реаліями і тенденціями, що пов'язані з постійно мінливими

умовами педагогічної праці, потребами суспільства, еволюцією науки і практики, зростаючими вимогами до людини, її здатності швидко і адекватно реагувати на зміну суспільних процесів, готовності перебудовувати свою діяльність, вмінню вирішувати нові, більш складні завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема самоосвіти вчителя є багатогранною. Деякі її аспекти висвітлено в працях науковців за такими напрямками: проблема самоосвітньої діяльності вчителя в історико-педагогічному контексті (Л. Айзенберг, Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський та ін.); обґрунтування природи самоосвіти особистості (Г. Батицев, М. Каган, Л. Ніколов, П. Смірнов та ін.); самоосвіта як складова самовиховання, самовдосконалення та саморозвитку (В. Зав'ялова, І. Котова, В. Слобідчиков та ін.); розвиток ідей про самоосвіту вчителя (О. Абдуліна, Н. Косенко, М. Ніколаєва та ін.); проблема формування вмінь та навичок самоосвітньої діяльності (Г. Гусєв,

І. Колбаско, Б. Райський та ін.); сутність, структура та зміст самоосвіти (А. Громцева, О. Кочетова, П. Пшебельський та ін.); методи самоосвітньої діяльності (Ю. Бабанський, О. Дубасенюк, А. Іванченко, Н. Сидорчук та ін.); форми організації самоосвіти у сучасній педагогічній практиці (Л. Глушко, О. Демченко, М. Мізюк, Є. Нейко та ін.).

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності, змісту та особливостей самоосвітньої діяльності вчителя початкової школи.

Результати дослідження. Провідна роль у самоствердженні, самореалізації та самовдосконаленні особистості належить самоосвіті. Розуміння освіти як основи інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави вимагає з'ясування ролі, місця та функцій професійної самоосвіти педагога.

У педагогіці самоосвіта визначається як логічно побудована, чітко спланована система підвищення особистістю свого рівня знань, розширення кругозору, тобто постійна робота над удосконаленням особистості.

Професор С. Гончаренко, уточнюючи це визначення, стверджує, що самоосвіта – самостійна освіта, отримання системних знань у певній галузі науки, техніки, культури, політичного життя, яка передбачає безпосередній інтерес особистості в органічному поєднанні із самостійністю при вивченні матеріалу [3, с. 296].

Значимо, що досить вільно трактує співвідношення понять «самоосвіта», «самовиховання», «саморозвиток», «самовдосконалення» Г. Коджаспірова. Автор зазначає, що все людське життя є джерелом постійного саморозвитку й самоосвіти, отже, у такому контексті ці поняття виступають як синоніми; з іншого боку, під самоосвітою вона розуміє «спеціально організовану, самостійну, систематичну пізнавальну діяльність, спрямовану на досягнення визначених особистісних чи суспільно значущих освітніх цілей» [6, с.135].

Широко трактує самоосвіту О. Шукліна, розглядаючи її як вид вільної діяльності особистості (соціальної групи), що характеризується її вільним вибором і спрямований на задоволення потреб у соціалізації, самореалізації, підвищенні культурного, освітнього, професійного й наукового рівнів. Погоджуємося з думкою автора про те, що самоосвіта – це по-справжньому вільний і в той же час найбільш складний вид освітньої діяльності, оскільки пов'язаний із процесами саморефлексії, самооцінки, самоідентифікації й виробленням умінь і навичок самостійно набувати актуальні знання і трансформувати їх у практичну діяльність. М. Кузьміна визначає, що самоосвіта – це самостійна, цілеспрямована пізнавальна діяльність, що здійснюється без детального керівництва ззовні; мета, шляхи її досягнень, час, методи занять, джерела отримання знань плануються тим, хто вчиться, й проходить за ініціативи особи, яка самостійно оволодіває знаннями. А. Громцева, визначаючи самоосвіту як цілеспрямовану систематичну пізнавальну діяльність, зауважує: така діяльність скерована особистістю і слугує для удосконалення її освіти, є неперервним продовженням загальної і професійної освіти, завдяки якій актуалізується і розширюється спектр знань, заповнюються прогалини у духовному розвитку людини.

Цікавим є погляд В. Оконя на проблему самоосвіти. Він вважає, що оптимального рівня самоосвіта досягає тоді, коли вона перероджується на постійну потребу людини, стає підставою освіти особистості протягом життя, основою її поведінки та способу життя. Автор наголошує, що самоосвіта є фактором якісних свідомих перетворень особистості й самореалізації власної індивідуальності.

Українська дослідниця Н. Терещенко зазначає, що самоосвіта – педагогічно організований, обумовлений внутрішніми мотивами процес самостійного набуття знань, додаткових до тих, які людина отримує в процесі навчання.

Відомий науковець В. Лозовий доводить об'єктивну необхідність самоосвіти і вважає її активним, плідним і ефективним засобом формування професійних і загальнокультурних якостей фахівця будь-якого профілю. Вважаємо цікавою його думку, що

самоосвіта оновлює й узагальнює інтелектуальний потенціал людини, підвищує її загальнокультурний рівень і професійну ерудицію, слугує цілям удосконалення особистості, сприяє творчому застосуванню отриманих знань.

Аналіз наукових джерел дає можливість зробити висновок, що далеко не всі вчені однозначно трактують зміст поняття «самоосвіта». Однак, незважаючи на різноманітність поглядів щодо розуміння сутності самоосвіти, всі дослідники вважають, що вона є пізнавальною діяльністю й не може здійснюватися сама по собі. Основою самоосвіти є знання, отримані в процесі організованого навчання.

Зазначимо, що самоосвіта є обов'язковим компонентом розвитку професійної компетентності вчителя початкової школи, що робить його спроможним обґрунтовано обирати необхідні форми, методи й засоби навчання; визнана важливою ланкою зростання педагогічного професіоналізму та важливою умовою розвитку творчої особистості педагога.

Науковцями [2; 4; 7; 8] виокремлено ряд важливих вимог до організації самоосвітньої діяльності вчителя початкової школи, зокрема:

- систематичність і послідовність, безперервний характер роботи, постійне ускладнення змісту і форм самоосвіти;
- комплексний підхід до відбору змісту й організації обраної проблеми дослідження;
- зміст, форми і методи самоосвітньої діяльності повинні відповідати особливостям педагога, наявності у нього певних якостей, умовам роботи, його можливостям, професійним інтересам;
- завершеність самоосвітньої роботи на кожному з її етапів;
- зв'язок самоосвіти з практичною діяльністю.

Саме ці вимоги забезпечують випереджувальний розвиток освітян, сприяють підвищенню ефективності навчально-виховного процесу та успішній реалізації основної мети.

В основу організації самоосвіти вчителя покладені такі принципи: цілісності (безперервність і систематичність підвищення професійної компетентності впродовж усієї педагогічної діяльності); діяльності (практична спрямованість роботи); мобільності (відповідність змісту самоосвіти рівню професійної компетентності); самореалізації (впровадження в життя своїх внутрішніх можливостей та здібностей); самоорганізації (здатність педагога раціонально організувати свою діяльність) [1, с. 15].

Зазначимо, що процес самоосвіти має певну структуру, в якій віддзеркалюються основні етапи її організації.

Перший етап – установчий, передбачає створення психологічного настрою для самоосвітньої діяльності. На цьому етапі важливо сформулювати педагогічну проблему, визначити мету, продумати послідовність дій, з'ясувати рівень базової підготовки шляхом самодіагностування, щоб визначити галузі знань, які потребують удосконалення або викликають інтерес, проаналізувати ступінь актуальності обраної проблеми, таким чином – визначити зміст самоосвіти.

Другий етап – навчальний, на якому вчитель знайомиться з психолого-педагогічною та методичною літературою з обраної проблеми. Для забезпечення цілеспрямованості та систематичності занять потрібно скласти відповідний план, у якому передбачити об'єм, строки та першочерговість питань, що вивчаються, а також цільову установку з кожного виду самостійної діяльності.

Третій етап – практичний, під час якого відбувається накопичення педагогічних фактів, їх аналіз, перевірка нових форм, методів і засобів роботи, за допомогою яких буде здійснюватися самоосвіта, а також постановка експерименту. Практична робота продовжує супроводжуватися вивченням літератури.

Четвертий етап – теоретичне осмислення, аналіз і узагальнення напрацьованих. На даному етапі доцільно організувати колективні форми роботи: обговорення прочитаної педагогічної літератури, творчі звіти про реалізацію самоосвітньої діяльності на засіданнях методичних об'єднань, відвідування з наступним

обговоренням відкритих занять з обраної проблеми тощо.

П'ятий етап – підсумково-контрольний, на якому потрібно підвести підсумки самоосвітньої діяльності, тобто здійснити опис роботи, теоретичне обґрунтування результатів, загальні висновки і визначення подальших перспектив [5, с. 130].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, сучасні вимоги до вчителя на перше місце ставлять систематичну самостійну роботу з розвитку професійної компетентності, поглиблення його теоретичних знань та практичних умінь. Відтак, проблема самоосвіти стає все більш актуальною. Під поняттям «самоосвітня діяльність» розуміємо

керовану особистістю діяльність, що передбачає суспільну та професійну самосвідомість, готовність і здатність самостійно, свідомо набувати знання, уміння, навички та компетентності у професійній галузі, набуття досвіду побудови індивідуальної освітньої траєкторії для успішної професійної діяльності в контексті освіти впродовж життя. Самоосвіта дає ефективні результати у тому випадку, коли вона здійснюється цілеспрямовано та систематично.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов організації самоосвітньої діяльності вчителя початкової школи.

Список використаних джерел

1. Вайніленко Т.В. Сутність та зміст професійно-педагогічного самовдосконалення // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Педагогіка і психологія. Зб. наук. праць. – Чернівці: Рута, 2005. – Випуск 278. – С.13-20.
2. Верченко Н. Самоосвітня діяльність педагога в міжкурсовий період / Н. Верченко // Нова педагогічна думка. – 2008. – № 4. – С. 127-130.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Горленко О. Керівництво самоосвітньою діяльністю вчителя / О.Горленко. – Школа, 2006. – № 8. – С. 38-45.
5. Зязюн І. А. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – Київ: Видавництво «Віпол», 2000. – 636 с.
6. Рідкоус О. В. Підготовка вчителя до самоосвітньої діяльності як складова його професійного зростання / О. В. Рідкоус. – Педагогічний альманах: збірник наукових праць. – 2008. – С. 132-139.
7. Себало Л. І. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до самоосвітньої діяльності: теоретико-методологічний аналіз / Л. І. Себало // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Зб. наук. пр. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 10. – С. 67-75.
8. Сущенко Л.О. Стимулювання професійного самовдосконалення вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 2013 р., Вип. 28 (81) 551 13.00.04 / Лариса Олександрівна Сущенко; Університет менеджменту АПН України. – Київ, 2009. – 22 с.

В статье поднимается проблема самообразования педагога. На основе анализа научной литературы определено состояние исследуемой проблемы в педагогической теории и практике; уточнена сущность и содержание понятия «самообразование»; раскрыты требования к организации самообразовательной деятельности учителя начальной школы; охарактеризованы принципы самообразовательной деятельности педагога; раскрыта структура процесса самообразования, что отражает основные этапы ее организации; обоснована роль самообразовательной деятельности в совершенствовании профессиональной компетентности учителя начальной школы.

Ключевые слова: самообразование, самообразовательная деятельность, учитель начальной школы, профессиональная компетентность.

The article has shown the problem of self-education of primary school teachers. It is established that modern requirements to the teacher put in the first place a systematic independent work on the development of professional competence, deepening its theoretical knowledge and practical skills. Self-education activity is defined as activity directed by a person that involves social and professional self-consciousness, willingness and ability to independently, knowingly acquire knowledge, skills, skills and competences in the professional field, gaining experience in building an individual educational way for successful professional activities in the context of life-long education. It has been revealed the requirements for the organization of self-education activity of the teacher of primary school, such as: systematic and consistent, continuous character of work, constant complication of the content and forms of self-education; integrated approach to the selection of the content and organization of the chosen problem; the completeness of self-education at each of its stages; the connection of self-education with practical activity, etc. It has been proved that the following principles are based on the organization of self-education of the teacher: integrity (continuity and systematic increase of professional competence throughout the entire pedagogical activity); activity (practical orientation of work); mobility (compliance of the contents of self-education with the level of professional competence); self-realization (implementation of internal capabilities and abilities); self-organization (the teacher's ability to efficiently organize his activity). The author of the article has outlined the structure of the process of self-education, which reflects the main stages of its organization. It is substantiated the role of self-education activity in improving the professional competence of elementary school teacher.

Key words: self-education, self-education activity, primary school teacher, professional competence.

УДК 371.134:364

Повідайчик Оксана Степанівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті досліджено питання методичних прийомів формування готовності майбутніх соціальних працівників до науково-дослідницької роботи. Визначено основні форми дослідницької діяльності студентів: навчальна робота академічного типу, квазіпрофесійна діяльність, навчально-професійна робота. Розглянуто деякі методичні прийоми під час вивчення соціальними працівниками дисциплін дослідницького спрямування. Особливу увагу звернуто на організаційні прийоми, які визначають порядок і поетапність дослідницької підготовки студентів, а також формування в них певних дослідницьких умінь шляхом виконання творчих завдань, пошукової роботи в онлайн-бібліотеках, моделювання ситуацій, написання рефератів, анотованих оглядів.

Ключові слова: науково-дослідницька робота, професійна підготовка соціальних працівників до науково-дослідницької роботи, етапи дослідницької підготовки, прийоми науково-дослідницької підготовки, контекстний підхід, активізація науково-дослідницької роботи.